

Троцюк В. С., к.с.-г.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),

Володимирець В. О., к.б.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне),

Погребняк О. І., провідний науковий співробітник (Регіональний ландшафтний парк «Краматорський», м. Краматорськ),

Кабацька О. В., провідний фахівець з екологічної освіти (Регіональний ландшафтний парк «Краматорський», м. Краматорськ)

ФІТОСОЗОЛОГІЧНА ОЦІНКА ТЕРИТОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКУ «КРАМАТОРСЬКИЙ» (ДОНЕЦЬКА ОБЛАСТЬ)

Наведено результати фітосозологічної оцінки території регіонального ландшафтного парку «Краматорський». Нині парк займає площу 2247,82 га та включає п'ять окремо розміщених ділянок. Територія парку охоплює північно-західні відроги Донецького кряжу в межах Донецької області.

За результатами проведених досліджень, на території парку зустрічається 462 види вищих судинних рослин із 257 родів і 71 родина. 25 видів флори включені до третього видання Червоної книги України (2009 р.), понад 40 видів підлягають регіональній охороні у Донецькій області, 7 видів внесені до Red List IUCN. На території парку представлено багато ендемічних і реліктових видів різних періодів (наприклад, *Adonis wolgensis*, *Hyssopus cretaceus*, *Stipa ucrainica*, *Euphorbia cretophila*, *Linum ucrainicum*, *Onosma tanaitica*, *Ephedra distachya*).

Різноманітною є рослинність парку. 22 рослинні асоціації включені до Зеленої книги України, 60 асоціацій є регіонально рідкісними. Найбільшу цінність із них представляють аборигенні степові ценози південного сходу України за участю різних видів ковили, а також угруповання крейдяних оголень, де сконцентровані представники специфічної крейдяної флори. Серед лісової рослинності на увагу заслуговують природні байрачні ліси.

Для охорони та відтворення видового і ценотичного різноманіття необхідно повністю вилучити з господарської діяльності найбільш цінні ділянки або на них ввести режим обмеженого користування.

Ключові слова: раритетні види рослин, Червона книга України, Донецький кряж, крейдяна флора, степова рослинність, байрачні ліси.

Вступ. Збільшення площі територій, зайнятих об'єктами природно-заповідного фонду країни, оптимізація їхньої мережі є важливими практичними кроками в реалізації державної екологічної політики щодо збереження цінних природних комплексів, біологічного та ландшафтного різноманіття як національного надбання українського народу. Пріоритетного значення у розвитку багатофункціональних територій природно-заповідного фонду надається національним природним і регіональним ландшафтним паркам, у межах яких не тільки охороняється біологічне та ландшафтне різноманіття, але й створюються умови для екологічного та естетичного виховання, рекреації, для ознайомлення населення з природою та історією рідного краю, для усвідомлення необхідності бережливого ставлення до природної та культурної спадщини країни.

Аналіз наукових досліджень. Донецька область є регіоном із надкритичним рівнем концентрації промислового виробництва і транспорту, внаслідок чого антропічне навантаження на природне середовище на більшій частині території є надзвичайно потужним, природні комплекси зазнають руйнації та перетворюються в деградовані техногенні системи.

Особливої уваги у цьому контексті заслуговують корінні степові ландшафти. Незважаючи на те, що Степова зона займає приблизно 40% території України, однак цілинний природний степ зберігся тут лише на 1% її площі, частка сільськогосподарських угідь становить понад 80% [1; 2]. Водночас степи – це не лише природна спадщина, вони нерозривно пов'язані з давньою історією краю, степові регіони стали тим природно-історичним середовищем, де формувалися та тривалий час існували окремі народності. Так, в українських степах жили сармати, скіфи, половці, печеніги, болгари, слов'янські племена, воювали татаро-монголи, турки, кримські татари. В дикому степу залишилися сліди перебування степових народів і колишніх цивілізацій: старовинні кургани, оборонні вали, кам'яні баби, старі кладовища, тому будь-яка ділянка цілинного степу має велику природно-екологічну та історико-культурну цінність.

З метою збереження, відтворення і раціонального використання унікальних природних комплексів, посилення охорони угідь міжнародного значення, сприяння розвитку міжнародного співробітництва у галузі збереження біологічного та ландшафтного різноманіття південно-східної частини України рішенням Донецької обласної ради від 18.05.2004 р. за № 4/16-451 було створено регіональний ландшафтний парк «Краматорський» [3]. У 2013 р. площу парку було збільшено [4]. Створений РЛП «Краматорський» системно доповнив

вже існуючу мережу ландшафтних парків Донецького кряжу на його північно-західних відрогах.

Дослідження рослинного світу на території регіону та існуючого парку у другій половині ХХ ст. проводилося передусім науковцями Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. Варто зазначити, що з цієї території було описано ряд нових видів, особливо ендемічних. Пізніше тут свої дослідження розпочали співробітники Донецького ботанічного саду НАН України, особлива увага приділялася саме раритетному фітокомпоненту, пошуку потенційних ділянок для створення об'єктів природно-заповідного фонду [2; 5; 6; 7].

Мета наших досліджень полягала в аналізі та оцінці фітосоціологічного значення РЛП «Краматорський», представленості на його території раритетних видів флори та рослинних угруповань.

Для аналізу були використанні матеріали польових досліджень, які проводились на території парку, результати інвентаризації флори, «Літопису природи», дані, що наведені в наукових публікаціях [2; 5; 6; 7]. Назви видів рослин наведені із використанням баз The Plant List [8], «Открытого онлайн атласа-определителя растений и лишайников России и сопредельных стран "Плантариум"» [9], а також відповідно до Червоної книги України (2009 р.) [10].

Результати досліджень. Територія РЛП «Краматорський» розміщений біля м. Краматорська Донецької адміністративної області України, окремі ділянки безпосередньо межують із його околицями. РЛП «Краматорський», загальною площею 2247,82 га, включає п'ять окремо розміщених ділянок: ділянка № 1 «Біленьке» (площею 477,08 га, де представлені ліси 1 категорії та площі із виходами на денну поверхню гірських порід); ділянка № 2 «Пчолкінські скам'янілі дерева» (площею 22,61 га, де представлені ліси 1 категорії та площі із виходами на денну поверхню гірських порід із відсутнім або розрідженим трав'яним покривом); ділянка № 3 «Комишуваха» (площею 865,23 га, де представлені ліси 1 категорії, водойми, колишні пасовища та сільськогосподарські угіддя); ділянка № 4 «Білокузьминівська» (площею 373,9 га, де представлені ліси, площі із виходами на денну поверхню гірських порід, які ускладнені ярами та балками, і сільськогосподарські угіддя); ділянка № 5 «Шабельківська» (площею 509,0 га, де представлені ліси 1 категорії). У цілому усі ділянки представляють собою типову для північно-західної частини Донецького кряжу горбисто-грядчасту рівнину, яка локально ускладнена сильно вираженими яружно-балочними формами рельєфу.

У структурі земельних угідь території РЛП «Краматорський» в

основному представлені ліси 1-ї категорії (як штучними лісовими культурами, так і природними байрачними та похідними від них лісами), колишніми пасовищами із фрагментами остепнених ділянок, виходами на денну поверхню гірських порід, які ускладнені ярами.

Згідно фізико-географічного районування РЛП «Краматорський» знаходиться у межах Бахмутсько-Торецького фізико-географічного району Західнодонецької схилово-височинної фізико-географічної області, що входить до складу Донецького краю (провінції) Північностепової підзони Степової ландшафтної зони [11].

Саме розташування у північно-західній частині Донецького кряжу передусім визначає своєрідність природно-екологічних умов території парку, оскільки цій значній за площею і визначальній за природно-кліматичним впливом інтразональній структурі притаманний широкий спектр типів ландшафтів, геологічних, гідрологічних, рельєфних і ґрунтових умов, варіантів лісових і степових екосистем. Завдяки цим особливостям визначається значення цієї території для збереження біорізноманіття та її біосозологічна цінність.

Інвентаризація флори РЛП «Краматорський», яка була проведена науковцями Донецького ботанічного саду НАН України [7], встановила зростання тут 462 видів вищих судинних рослин, що відносяться до 257 родів і 71 родини. Варто зазначити, що тут представлено майже 22,5% загальної кількості видів, 35,3% родів та 51% родин вищих судинних рослин південного сходу України. За флористичним багатством (за кількістю видів і родів) особливо вирізняється ділянка «Біленьке», флористичний склад якої представлений 298 видами, незважаючи на те що її площа складає лише 477,08 га. Переважна більшість видового складу флори представлена покритонасінними рослинами (відділ *Magnoliophyta*), серед яких помітно переважають двосім'ядольні *Magnoliopsida*, однак серед Односім'ядольних (*Liliopsida*) також представлено чимало раритетних видів. У десятку найбільших за кількістю видів увійшли такі родин: *Asteraceae* (92 види), *Rosaceae* (37 видів), *Poaceae* (35 видів), *Fabaceae* (32 види), *Lamiaceae* (30 видів), *Brassicaceae* (25 видів), *Caryophyllaceae* (19 видів), *Rubiaceae* (17 видів), *Scrophulariaceae* (16 видів), *Apiaceae* (16 видів).

Серед виявлених видів флори 25 видів включені до третього видання Червоної книги України (2009 р.) [10], понад 40 видів підлягають регіональній охороні у Донецькій області [12]. Також 7 видів внесені до Червоної книги МСОП [13].

На території парку поширені такі ендемічні види флори, як горцивіт волзький *Adonis wolgensis* Steven/, астрагал білостеблій

Astragalus albicaulis DC./, ковила пухнастолиста *Stipa dasyphylla* (Lindem.) Trautv./ (причорноморсько-прикаспійські степові ендеміки), солодушка великоквіткова *Hedysarum grandiflorum* Pall./, гісоп крейдовий *Hyssopus cretaceus* Dubj./, матиола запашна *Matthiola fragrans* Bunge/ (східнопричорноморсько-прикаспійські ендеміки), глід озброєний *Crataegus praearmata* Klokov/, рогачка крейдова *Erucastrum cretaceum* Kotov/, ковила українська *Stipa ucrainica* P.A. Smirn./ (причорноморські ендеміки), маренка сіроплода *Asperula tephrocarpa* Czern. ex Popov et Chrshan./, молочай крейдолюбний *Euphorbia cretophila* Klokov/, юриня волошкова *Jurinea centauroides* Klokov/, громовик донський *Onosma tanaitica* Klokov./, китятки крейдові *Polygala cretacea* Kotov/, ранник крейдовий *Scrophularia cretacea* Fisch. ex Spreng./, шоломниця крейдова *Scutellaria cretica* Juz./, ластовень проміжний *Vincetoxicum intermedium* Taliev/ (східнопричорноморські ендеміки), гіацинтик блідий *Hyacinthella leucophaea* (C. Koch) Schur/ (північнопричорноморський ендемік), келерія Талієва *Koeleria talievii* Lavrenko/ (ендемік басейну Сіверського Дінця). Також тут зустрічається ряд реліктових видів різних періодів: віхалка розлога *Anthericum ramosum* L./ (плейстоценовий релікт), полин суцільнобілий *Artemisia hololeuca* M. Bieb. ex Besser/, ефедра двоколоскова *Ephedra distachya* L./ (міоценові релікти), копитняк європейський *Asarum europaeum* L./ (голоценовий релікт), сонянець лежачий *Fumana procumbens* (Dunal) Gren. et Godr./ (пліоценовий релікт).

Із видів флори, що включені до Червоної книги МСОП, на території парку виявлені *Artemisia hololeuca*, *Asperula tephrocarpa*, дрік донський *Genista tanaitica* P. Smirn./, солодушка крейдова *Hedysarum cretaceum* Fisch./, сосна крейдяна *Pinus cretacea* (Kalenicz.) Kondr./, *Scrophularia cretacea*, *Stipa dasyphylla*. Окрім наведених вище видів рослин, охороні також підлягають бурячок голоніжковий *Alyssum gymnopodum* P. Smirn./, дворядка крейдова *Diplotaxis cretacea* Kotov/, ковили пірчаста *Stipa pennata* L./ та Лессінга *S. lessingiana* Trin. et Rupr./, які включені до третього видання Червоної книги України. Необхідно зазначити, що серед червонокнижних видів флори парку за природоохоронним статусом переважають вразливі та рідкісні види.

Для території РЛП «Краматорський» характерний неморальнолісовий (байрачні ліси), лучний, гідрофільний, степовий, петрофітний (кам'янистий степ і рослинність крейдяних оголень) типи рослинності.

Рослинність на парковій території в основному представлена 49 формаціями, що включають 213 рослинних асоціацій. Її синфітосоцологічна оцінка виявила 22 рослинні асоціації, які включені до Зеле-

ної книги України (2009) [14], та 60 регіонально рідкісних асоціацій.

Значну цінність представляють корінні або малопорушені зональні фітоценози типчаково-ковилових і різнотравно-типчаково-ковилових степів Південного Сходу України, що сформувались за участю різних видів ковили – рослин, які включені до Червоної книги України. На території парку вони представлені угрупованнями формиції *Stipeta capillatae*. Головним едифікатором збережених фрагментів степів виступає найбільш стійкий до різних форм антропогенного впливу (стравлювання худобою, витоптування, випалювання, скошування) вид – ковила волосиста *Stipa capillata* L. Проте такі ділянки зустрічаються досить рідко і є зникаючими. Дуже поширеними є фітоценози, що належать іншим таксономічним одиницям, в яких фітоценотична роль *S. capillata* є менш вираженою (чагарникові степи, дигресивні типчакові угруповання). Вони заслуговують на особливу увагу. Такі фітоценози зустрічаються на більш-менш пологих схилах і зрідка на вузьких смугах плакору на чорноземних, часто еродованих, щербенистих та піщаних ґрунтах. Найбільш подібні до корінних фітоценозів травостої волосистоковилові характеризуються співедифікаційною роллю костриці валіської *Festuca valesiaca* Gaud./.. Після створення РЛП «Краматорський», і, відповідно, послаблення антропогенного пресингу на цю територію, спостерігається поступове відновлення степових ділянок. Після припинення випасу худоби на них спостерігаються процеси відновної сукцесії.

Доволі цінними у ценотичному та флористичному відношеннях є угруповання крейдяних оголень, де сконцентровані представники специфічної крейдяної флори, рідкісні та зникаючі ендемічні види, що формують відповідні ценози. У цілому рослинність на виходах крейди за своїм зовнішнім виглядом і складом різко відрізняється від рослинного покриву сусідніх чорноземних степів. Слабка репрезентативність флори та рослинності крейдяних оголень, скорочення їхньої площі, обумовлюють необхідність охорони цих невеликих ділянок. Зокрема з крейдяними схилами пов'язані своєрідні угруповання – чебречники, що сформовані переважно із ксерофітних напівкущиків: *Hyssopus cretaceus*, *Scrophularia cretacea*, чебрець крейдяний *Thymus cretaceus* Klokov et Shost./, *Artemisia hololeuca* Bieb. ex Bess., полин донський *A. tanaitica* Klokov/, які є ендемічними видами крейдяних порід. Також у складі агломеративних угруповань крейдяних схилів зростають самосил сивий *Teucrium polium* L./, юриня короткоголова *Jurinea brachycephala*/, *Euphorbia cretophila* Klokov, льон український *Linum ucrainicum* Czern./, *Hedysarum grandiflorum*, ласкавець серпоподібний *Bupleurum falcatum* L./,

Onosma tanaitica.

Інвентаризація лісової рослинності РЛП «Краматорський» показала наявність в її структурі лісів як природного, так і штучного (антропогенного) походження. Природні ліси представлені в основному залишками байрачних лісів, які колись склали рослинний фон Донецького кряжу. На сьогоднішній день частка природних лісів парку становить 45% його лісопокритої площі, штучних лісових культур, відповідно, – 55%. Останні знаходяться, переважно, на ділянці «Біленьке». Природні ліси зосереджені, головним чином, на ділянках «Комишуваха» (в урочищах «Гракове-Комишуваха» та «Липове Велике») і «Шабельківська» («Росоховате», «Широкий ліс» та «Довгий яр»).

Серед лісової рослинності на увагу заслуговують природні байрачні ліси із високим рівнем збереженості та представництва дубової частини деревостану. Стан насаджень дозволяє розглядати їх як резерват-сховище місцевої популяції дуба звичайного *Quercus robur* L. та інших аборигенних порід. Унікальними за своїм значенням є штучні насадження хвойних, меншою мірою – листяних порід на крейдяних оголеннях за участю сосни кримської *Pinus nigra* subsp. *pallasiana* (Lamb.) C.K. Schneid. та с. звичайної *P. sylvestris* L., а також дубові культури. Загалом сосняки на крейдяних оголеннях (переважно із сосни кримської) є рідкісним і неповторним типом культур у складному рельєфі та в екстремальних лісорослинних умовах.

Нинішні покоління байрачних лісів характеризуються досить високою збереженістю, в тому числі і дубової частини. В їхньому складі наявна реліктова флора та присутній майже повний асортимент корінної (аборигенної) деревно-чагарникової рослинності. Здебільшого розташовані вони в умовах складного рельєфу на пологих та крутих схилах балок і ярів у вигляді «пристінків». Також вони розміщуються на білябровочних позиціях, у верхів'ях і на днищах балок. Байрачних лісів на скелястих оголеннях та заплачних лісів не виявлено. Особливістю теперішніх байрачних лісів парку є також специфічний характер розміщення дуба по площі – у межах одного віділу дерева цієї породи можуть розміщуватись рівномірно розосереджено, зустрічаючись у вигляді окремих ділянок виключно дубового деревостану, а також можуть утворювати окремі включення гніздового типу серед більш молодих дерев супутніх порід. В останньому випадку такі зімкнені групи утворюють спільну крону, запобігаючи проникненню на зайняту територію інших порід.

Умовно штучні ліси парку можна розділити на листяну секцію в

дібровних умовах (урочища «Липове Велике», «Плоске», «Граково-Комишуваха»), де розташовувались у минулому масиви байрачних лісів і ґрунти мають лісове походження, та секцію шпилькових і листяних порід на крейді (урочище «Біленьке»), де аборигенна лісова рослинність була присутньою лише в глибоких ярах та балках, а землі були зайняті степовою флорою. В цілому лісові культури парку переважно є типовими для зони, але серед них представлена достатня кількість дубових складних мішаних деревостанів високого класу, створених на місці зведених корінних байрачних лісів, та рідкісних і унікальних типів – сосняків на крейдяних оголеннях.

Проведені дослідження свідчать, що місцева популяція корінної лісової флори байрачних лісів має широке представництво та високий рівень збереженості. Повною мірою збережено генофонд головного лісоутворювача природних лісів – дуба звичайного. Однак ця порода в умовах парку на даний час втратила можливість насіннєвого поновлення – молодих особин дуба природного походження не виявлено. Потенційним едифікатором, головною лісоутворюючою складовою насаджень може стати ясен звичайний *Fraxinus excelsior* L., який вирізняється здатністю до масового розмноження та поширення. Частково цю роль можуть виконувати в'язи голий *Ulmus glabra* Huds./ і польовий *U. minor* Mill./ та клен гостролистий *Acer platanoides* L./ . Цілком виправданим є висновок про необхідність проведення спеціальних цільових лісівничих заходів, спрямованих на підтримання популяції дуба у природних лісах шляхом видалення пригнічуючих його ясенів, в'язів, кленів, робінії тощо. Дотримати такий регламент, вірогідно, для усіх насаджень не вдасться.

Особливо цінним лісовим об'єктом є реліктовий дубовий ліс у кварталі 47 (виділ 22). Він є залишком старовікового байрачного лісу, за своїми визначальними параметрами (вік, розміри дерев, стан насадження, тип деревостану) цілком заслуговує статусу пам'ятки природи.

На даний час у штучних лісах відбуваються процеси їхньої натуралізації – утворення та підтримання лісового середовища, збагачення видового складу, підвищення ступеня змішаності, ускладнення структури тощо. Тут також спостерігаються явища взаємопроникнення деревно-чагарникової і трав'янистої рослинності між суміжними штучними та природними ценозами. Є обґрунтовані підстави розглядати штучні насадження парку як цінні лісокультурні об'єкти, що відображають історію лісокультурної практики в регіоні та є своєрідною пам'яткою штучного лісорозведення в байрачному Степу України.

У даний час спостерігається процес природної сільватизації на ділянках парку, зайнятих степовою рослинністю, за рахунок, головним чином, експансії на них найбільш агресивних видів арбофлори. Вплив цього процесу – вселення та розселення деревно-чагарникової рослинності на суміжні степові ділянки – очікується в майбутньому у ще більшому масштабі внаслідок глобальної зміни клімату та припинення випасання худоби після створення парку. Усе це разом є найпотужнішим середовищеутворюючим чинником, співвідношення в якому природної та антропогенної складових, ще підлягає з'ясуванню. У цьому контексті дуже важливими є моніторингові дослідження на території РЛП «Краматорський» щодо взаємного впливу лісової та степової рослинності і виявлення ступеня впливу природних та антропогенних факторів на цей процес.

Висновки. Отримані результати досліджень свідчать, що територія РЛП «Краматорський» представляє доволі високу фітосозологічну цінність, яка визначається багатим флористичним складом і різноманітністю ценозів, як типових зональних, так і унікальних. Особливої цінності цій території надає присутність тут ендемічних і реліктових рослин. Доцільним є продовження подальшого вивчення та інвентаризація флори. Для охорони та відтворення видового і ценотичного різноманіття необхідно повністю вилучити з господарської діяльності найбільш цінні ділянки або на них ввести режим обмеженого користування. Важливо забезпечити моніторинг за станом найбільш рідкісних видів і за необхідності розробляти науково обґрунтовані комплексні біотехнічні заходи.

1. Бурда Р. И. Антропогенная трансформация флоры. Киев : Наук. думка, 191. 169 с. 2. Кондратюк Е. Н., Бурда Р. И., Остапко В. М. Конспект флоры юго-востока Украины. *Сосудистые растения*. Киев : Наук. думка, 1985. 272 с. 3. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки : Закон України. *Відомості ВРУ*. 2000. № 47. С. 954–977. 4. Экологическое обоснование расширения территории регионального ландшафтного парка «Краматорский» / разработчики: М. О. Высочин, К. В. Курячий. Краматорск, 2010. 7 с. 5. Бурда Р. И., Остапко В. М., Ларин Д. А. Атлас охраняемых растений: виды природной флоры юго-востока Украины, занесенные в красную книгу. Киев : Наук. думка, 1995. 124 с. 6. Остапко В. М., Муленкова Е. Г. Флористическая репрезентативность объектов природно-заповедного фонда в Донецкой области. *Промышленная ботаника*. 2006. Вып. 6. С. 157–164. 7. Экспертное заключение: «Обследование флоры и растительности регионального ландшафтного парка «Краматорский». Донецк, 2009. 63 с. 8. The Plant List. URL: <http://www.theplantlist.org/> (дата звернення: 15.04.2020). 9. Открытый онлайн атлас-определитель растений и лишайников России и сопредельных

стран «Плантиум». URL: [http:// www.plantarium.ru/](http://www.plantarium.ru/) (дата звернення: 15.042020). **10.** Червона книга України. Рослинний світ / за ред. Я. П. Дідуха. Київ : Глобалконсалтинг, 2009. 900 с. **11.** Маринич О. М. та ін. Фізико-географічне районування. *Національний атлас України*. Київ : ДНВП «Картографія», 2008. С. 228–229. **12.** Офіційні переліки регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання) / укладачі: Т. Л. Андрієнко, М. М. Перегрим. Київ : Альтерпрес, 2012. 148 с. **13.** UCN Red List of Threatened Species. URL: <https://www.iucnredlist.org/> (дата звернення: 15.042020). **14.** Зелена книга України / за заг. ред. Я. П. Дідуха. Київ : Альтерпрес, 2009. 448 с.

REFERENCES :

1. Burda R. I. Antropogennaya transformatsiya floryi. Kiev : Nauk. dumka, 191. 169 s. **2.** Kondratyuk E. N., Burda R. I., Ostapko V. M. Konspekt floryi yugovostoka Ukrainyi. Sosudistyie rasteniya. Kiev : Nauk. dumka, 1985. 272 s. **3.** Pro zahalnodержavnoho prohramu formyrovanye natsionalnoy ekolohichnoy mrezi Ukrainy na 2000–2015 roky : Zakon Ukrainy. *Vidomosti VRU*. 2000. № 47. S. 954–977. **4.** Ekologicheskoe obosnovanie rasshireniya territorii regionalnogo landshaftnogo parka «Kramatorskiy» / razrobotchiki: M. O. Vyisochin, K. V. Kuryachiy. Kramatorsk, 2010. 7 s. **5.** Burda R. I., Ostapko V. M., Larin D. A. Atlas ohranyaemykh rasteniy: vidyi prirodnoy floryi yugo-vostoka Ukrainyi, zanesennyye v krasnuyu knigu. Kiev : Nauk. dumka, 1995. 124 s. **6.** Ostapko V. M., Molenkova E. G. Floristicheskaya reprezentativnost obyektov prirodno-zapovednogo fonda v Donetskoy oblasti. *Promyishlennaya botanika*. 2006. Vyip. 6. S. 157–164. **7.** Ekspertnoe zaklyuchenie: «Obsledovanie floryi i rastitelnosti regionalnogo landshaftnogo parka «Kramatorskiy». Donetsk, 2009. 63 s. **8.** The Plant List. URL: <http://www.theplantlist.org/> (data zvernennia: 15.042020). **9.** Otkrytyiy onlayn atlas-opredelitel rasteniy i lishaynikov Rossii i sopredelnykh stran «Plantarium». URL: [http:// www.plantarium.ru/](http://www.plantarium.ru/) (data zvernennia: 15.042020). **10.** Chervona knyha Ukrainy. Roslynnyy svit / za red. Ya. P. Didukha. Kyiv : Hlobalkonsaltinh, 2009. 900 s. **11.** Marynych O. M. ta in. Fyzyko-geohrafichne rayonuvannya. *Natsional'nyy atlas Ukrainy*. Kyiv : DNVP «Kartohrafiya», 2008. S. 228–229. **12.** Ofitsiyni pereliky rehionalno ridkisnykh roslin administratyvnykh terytoriy Ukrainy (dovidkove vydannya) / ukladachi: T. L. Andriyenko, M. M. Perehrym. Kyiv : Alterpres, 2012. 148 s. **13.** UCN Red List of Threatened Species. URL: <https://www.iucnredlist.org/> (data zvernennia: 15.042020). **14.** Zelena knyha Ukrainy / za zah. red. Ya. P. Didukha. Kyiv : Alterpres, 2009. 448 s.

Trotsiuk V. S., Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.), Associate Professor (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne), **Volodymyrets V. O., Candidate of Biological Sciences (Ph.D.), Associate Professor** (National University of Water and Environmental

Engineering, Rivne), **Pohrebniak O. I., Leading Researcher** (Regional Landscape Park "Kramatorsk", Kramatorsk), **Kabatska O. V., Leading Specialist in Environmental Education** (Regional Landscape Park "Kramatorsk", Kramatorsk)

PHYTOSOZOLOGICAL ASSESSMENT OF THE REGIONAL LANDSCAPE PARK «KRAMATORSK» TERRITORY (DONETSK REGION)

The results of phytosoziological assessment of the regional landscape park "Kramatorsk" territory are given. The park was founded in 2004; in 2013 its area was increased. The park now covers an area of 2247, 82 hectares and includes five separate plots. The territory of the park covers the north-western spurs of the Donetsk ridge within Donetsk region. Here natural steppe landscapes are the most represented, there are also other types of landscapes.

The territory of the park is characterized by a large species diversity of higher plants. The results of the research show that there are 462 species of higher vascular plants from 257 genera and 71 families in the park. In a systematic way the most numerous are species of *Asteraceae*, *Rosaceae*, *Poaceae*, *Fabaceae*, *Lamiaceae*, *Brassicaceae*, *Caryophyllaceae*, *Rubiaceae*, *Scrophulariaceae*, *Apiaceae*. 25 species of flora are included in the third edition of "The Red Book of Ukraine" (2009), 44 species are subjected to regional protection in Donetsk region, 7 species are included in the IUCN Red List. Many endemic and relict species of different periods are represented in the park (for example, *Adonis wolgensis*, *Astragalus albicaulis*, *Hyssopus cretaceus*, *Stipa ucrainica*, *Euphorbia cretophila*, *Linum ucrainicum*, *Onosma tanaitica*, *Hyacinthella leucophaea*, *Koeleria talievii*, *Ephedra distachya*).

The vegetation of the park is diverse. 22 plant associations are included into "The Green Book of Ukraine", 60 associations are regionally rare. The most valuable of them are the aboriginal steppe cenoses of the South-East of Ukraine which involve different species of feather grass as well as the groups of cretaceous outcrops, where representatives of specific cretaceous flora are concentrated. Among the forest vegetation, attention is paid to natural riparian forests. Now in the territory of the park there are processes of natural silvatisation due to the expansion of the most aggressive species of arboflora.

To protect and reproduce species and coenotic diversity, it is necessary to completely withdraw the most valuable areas from economic activity or to introduce a limited use regime.

Keywords: rare species of plants; Red Book of Ukraine; Donetsk ridge; cretaceous flora; steppe vegetation; riparian forests.

Троцюк В. С., к.с.-х.н., доцент (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно), **Володимирец В. А., к.б.н., доцент** (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно), **Погребняк О. И., ведущий научный сотрудник** (Региональный ландшафтный парк «Краматорский», г. Краматорск), **Кабацкая А. В., ведущий специалист по экологическому образованию** (Региональный ландшафтный парк «Краматорский», г. Краматорск)

ФИТОСОЗОЛОГИЧЕСКАЯ ОЦЕНКА ТЕРРИТОРИИ РЕГИОНАЛЬНОГО ЛАНДШАФТНОГО ПАРКА «КРАМАТОРСКИЙ» (ДОНЕЦКАЯ ОБЛАСТЬ)

Приведены результаты фитосозологической оценки территории регионального ландшафтного парка «Краматорский». Сейчас парк занимает площадь 2247,82 га и включает пять отдельно размещенных участков. Территория парка охватывает северо-западные отроги Донецкого кряжа в пределах Донецкой области.

По результатам проведенных исследований на территории парка встречается 462 вида высших сосудистых растений с 257 родов и 71 семейство. 25 видов флоры включены в третье издание Красной книги Украины (2009 г.), более 40 видов подлежат региональной охране в Донецкой области, 7 видов внесены в Red List IUCN. На территории парка представлено много эндемичных и реликтовых видов различных периодов (например *Adonis wolgensis*, *Hyssopus cretaceus*, *Stipa ucrainica*, *Euphorbia cretophila*, *Linum ucrainicum*, *Onosma tanaitica*, *Ephedra distachya*).

Разнообразна растительность парка. 22 растительные ассоциации включены в Зеленую книгу Украины, 60 ассоциаций являются регионально редкими. Наибольшую ценность среди них представляют аборигенные степные ценозы юго-востока Украины с участием различных видов ковыля, а также сообщества меловых обнажений, где сконцентрированы представители специфической меловой флоры. Среди лесной растительности внимания заслуживают природные байрачные леса.

Для охраны и воспроизводства видового и ценотического разнообразия необходимо полностью исключить из хозяйственной деятельности наиболее ценные участки или ввести на них режим ограниченного пользования.

Ключевые слова: раритетные виды растений, Красная книга Украины, Донецкий кряж, меловая флора, степная растительность, байрачные леса.